

ALTUBE ETA EUSKAL AZENTUA

Arrasate, 1979-XII-6

Patxi Altuna

Ospakizun honen noraezeko labur beharrak eta hizlari kopuru handi xamarrek ez dit inola uzten, egitarauan izendatu zaidan gai zabala hemen luzaki adierazten. Ez da hori, noski, bilera honen helburua, ez bileraren antolatzaileen asmoa ere. Altubereren omenaldi batetan gai hau erabat aipatu gabe uzteak, bestalde, ez zirudien bidezko, Altubek maiteen izan eta gehien landu zituen euskal gaien artean bat azentua izan bait zen, dudarik gabe. Baita, dirudienez, bere lagunekin haserreberderik latzenak sortarazi zizkiona ere. Gaur lehen aldiz argitara datorren liburu honetan bertan duzue haserre-bide horien arrastoa eta oihartzuna, Orixek eta Altubek azentua zela bide elkarri egin zizkioten eskutitzetatik hiruzpalauren zatiak hor ematen bait dira eta beroietan garbi ageri zen-batetaraino ziren ezin elkartuzkoak bataren eta bestearen iritziak. Ezin elkartuzkoak berentzat bederen, gerta bait zitekeen —eta hala gertatzen bide zen— euskalki desberdinez ari zirenez gero, nork berean arrazoi izatea. Altube jauna hizkuntzalaria ez ezen, musikalaria zen eta bere musika doinuei hitzak berak ipini ohi zizkien ia beti. Konpasaren zati bortitzak, batetik, eta hitzen azentuak, bestetik, bat etorriko baziren, euskal hitzen azentua zein silabatan gertatzen zen jakin behar. Horixe zen Altubereren kezka eta horixe ere Orixe eta Altube elkarrengandik guztiz aldendu zituen puntua. Ez dugu geure eskupidean damurik bien arteko eskutitz sorta osoa; Leizaola eta Ambrosio Zatarain ere ixkanbila horretan partaide izan omen ziren eta Zatarain jaunak omen ditu guztiak etxean gordeak. Merezi luke, noski, Altubereren urtemuga honetan guztiak argitaratzea, gai horri buruzko bakoitzaren iritziak hobeki ezagutzearren.

Ez dut nik orain xixtra horretan eskuak sartzeko gogorik ez astirik. Alfer lana litzateke, gainera, neurri handi batean behinik behin, harrez gero euskal azentuaren ikerketak urrats handiak eman bait ditu etxeko eta kanpoko zenbait euskalariri esker. Mundu guztiak daki gaur, edo jakiteko bidea bere eskumenean du bederen, zenbait liburu irakurri eta beste nekerik gabe, lau lurralde bereizten dituztela gutxienez trebatuek, hala nola gure artean Mitxelenak, euskal azentuari dagokion aldetik: lau azentu mota, alegia, Euskal Herri osoan barna. Gutxienez, diot, bai bait daiteke oraindik inork idoro gabekoaren bat ere izatea, azentu gaia ez bait da gaurdaino izan gure artean behar lukeen adina aztertua alde eta xoko guztietan. Lau lurralde horietako bakarren batean, Altubek gehien ezagutzen zuenean, hain zuzen, ez da gainera, dirudienez —hala dio Jacobsen-ek— herri eta herrixka guztietan erabat berdina azentuaren jokaera, ez bederen axaleko itxurari soilik begiratzen bazaio.

Nork ez ditu maiz entzun, esate baterako, eta aski txunditurik entzun, noski, nahiz eta giputza izan, areago dena, nahiz eta azpeitiarra izan, azkoitiarrek txitian pitian esan ohi dituzten *égunero*, *párrokixen*, *ámarretan* (hitz guztiok eta ondoan aipatuko ditudanak atzo bertan jaso nituen Azkoitia-ko neure lagun baten ahotik), *guk*, azpeitiarrok, urrunago joan gabe, esango genituzkeen eta esan ohi ditugun *egúnero*, *parrókiyen*, *amárretan* eta antzekoen orde? Beste izenok ere —pluralen, noski, singular direnean *guk bezalaxe* esaten bait dituzte—, noiznahi entzun dakizkieke: *txákurrek* eta *záldixek*, *ástuek* eta *bé(h)ixek*. Etxapeko sarbidea Azkoitian *bebarrue* esan ohi dute eta *guk adarra jotzeko* batipat edota haien bizkarretik farre egiteko hitz hori generabilenean, *bebarrüen paolan* esan ohi genuen; haiek ez, berriz, *bebárruen* baizik; "éskerrak eman berrien" esan dit gaur bertan beste azkoitiar batek.

Ez natzaizue gehiago luzatuko. Orain arte esanek aski ongi erakusten digute, nik uste, euskal azentuaz Altubez geroztik lan ederrik egin bada ere, are gehiago dagoela egin-kizun, batez ere leku eta toki bakoitzeko xehetasunen deskribapenak bildu eta ezagutu nahi baditugu. Guzti onek ez du, haatik, Altuberen eta bere garaikoen lanaren merezimendua gutxitzen, ez lausotzen; haien, eta batipat Altube jaunaren,

ikerlanak gerokoen oinarri eta abiapuntu ezin utzizko eta baztertuzko izan bait dira. Hori sinesteko aski da gai hori jorratzen duten gaurko zenbait liburu begiratzea: Altuberen lanen aipamena ez da haietan inoiz falta, ezin falta ere. Altubek bideak urratu eta hildoak ireki zituen eta hildo haietan hazia erein, gero fruitu joririk eman duen eta aurrera emango duen hazia, noski.